

ЎРТА ОСИЁ РЕСПУБЛИКАЛАРИ ЭКОНОМИКАСИНИНГ УЛКАН ОДИМИ

БУТУН ДУНЕ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗИ

ТОШКЕНТ ХАҚИ ҚАТИ

ЎЗБЕКИСТОН КП ТОШКЕНТ САНОАТ ВА ҚИШЛОҚ ОБЛАСТЬ КОМИТЕТЛАРИ
ЎЗБЕКИСТОН КП ТОШКЕНТ ШАХАР КОМИТЕТИ, МЕХНАТКАШЛАР ДЕПУТАТЛАРИ
ТОШКЕНТ САНОАТ ВА ҚИШЛОҚ ОБЛАСТЬ ХАМДА ШАХАР СОВЕТЛАРИНИНГ ОРГАНИ

№ 21 (2569) | 29 январь, чоршанба, 1964 йил. | Баҳоси 2 тийин.



1963 ЙИЛДА ЎРТА ОСИЁ ИҚТИСОДИЙ РАЙОНИ ХАЛҚ ХЎЖАЛИГИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ДАВЛАТ ПЛАНИНИНГ БАЖАРИЛИШ ЯҚУНЛАРИ ТЎҒРИСИДА

Ўрта Осие иқтисодий райони-нинг меҳнаткашлари етти йиллик ривожлантириш, халқ турмушининг фаровонлиги ва маданий савиясини ошириш соҳасида янги-дан янги муваффақиятларга эриш-дилар.

Ўрта Осие Статистика бошқар-масининг ахборотида айтиладики, Ўрта Осие иқтисодий райони-нинг саноати ялпи маҳсулот ишлаб чи-қариш юзасидан 1963 йил плани-ни 102 процент бажарди. Маҳсу-лот ишлаб чиқариш 1962 йилда-га нисбатан 6 процент ўсди.

Ўрта Осие Халқ хўжалиги ке-нгашига қарашли корхоналар пла-ни 102 процент бажарилди ва иш-лаб чиқариш ҳажмини 1962 йил-дагига нисбатан 5 процент ошир-дилар.

Ўрта Осие иқтисодий райони-га кирувчи барча иттифоқчи респуб-ликаларда бир қанча энг муҳим буюмлар бўйича етти йиллик план тошпириқлари бажарилмоқда.

1963 йилда саноатдаги айрим тармоқларнинг ялпи маҳсулоти шундан аввалги йилдагига нисба-тан қуйидаги миқдорда ўсди: хи-мия—16 процент, қора ва рангли металлургия—14 процент, ёқил-га ва энергетика—11 процент, ма-шинасозлик ва металл ишлаш—18 процент, бинокорлик матери-аллари ишлаб чиқариш—21 про-цент, ёғоч-тахта, қоғоз ва ёғочсиз-гў—12 процент. Енгил ва озиқ-овдат саноати ялпи маҳсулотининг ҳажми ҳам ўсди.

Энг муҳим буюмларнинг кўчи-лигини ишлаб чиқариш юзасидан 1963 йил планлари ошириб бажар-илди.

1963 йилда корхоналарда фан ва техника ютуқларини жорий қи-лиш давом эттирилди, муаммалар уқуналар, автоматик ва ярим ав-томатик линиялар ўрнатилди, те-хнология процесслари яхшиланди, саноат буюмларининг янги нуха-ларни ишлаб чиқаришга жорий қи-линди. Рационализаторлар ва их-тироичлар техникани тараққий эт-тириш ишда катта ёрдам бермоқ-далар.

Саноатда меҳнат унумдорлиги-ни ошириш юзасидан белгиланган тошпириқ ортиги билан бажарил-ди. Ўрта Осие иқтисодий райони-нинг саноати маҳсулотининг таннар-хини камайтириш юзасидан 1963 йилда белгиланган тошпириқни ҳам ошириб бажарди. Таннархини камайтириш йўли билан пландан ташқари 33 миллион сўмдан кўп-роқ маблағ тежалди.

1963 йилда иқтисодий район бў-йича давлат планида қўзда тутил-ган капитал маблағларнинг умум-ий ҳажми 1962 йилдагига нисба-тан 19 процент, қурилиш-мон-таж ишлари ҳажми эса 14 про-цент орти. Иқтисодий райондаги барча республикаларда иш ҳажми кенгайди.

Ўрта Осие иқтисодий районида ишчи ва хизматчилар сони 1963 йилда 1962 йилдагига нисба-тан 2 процент кўпайди. Ишчи ва хизмат-чиларнинг реал даромадлари ав-валги йиллардагидек тўхтовсиз орта борди. Қишлоқ хўжалик маҳ-сулотлари етиштирилиш қўйати-риш ва 1963 йилда пахта тайв-лаш нархларининг оширилиши на-тижасида колхозларнинг пул ту-шумлари ва колхозчиларнинг да-ромадлари кўпайди.

Ўрта Осие иқтисодий райони-га кирувчи барча иттифоқчи респуб-ликаларда бир қанча энг муҳим буюмлар бўйича етти йиллик план тошпириқлари бажарилмоқда.

1963 йилда саноатдаги айрим тармоқларнинг ялпи маҳсулоти шундан аввалги йилдагига нисба-тан қуйидаги миқдорда ўсди: хи-мия—16 процент, қора ва рангли металлургия—14 процент, ёқил-га ва энергетика—11 процент, ма-шинасозлик ва металл ишлаш—18 процент, бинокорлик матери-аллари ишлаб чиқариш—21 про-цент, ёғоч-тахта, қоғоз ва ёғочсиз-гў—12 процент. Енгил ва озиқ-овдат саноати ялпи маҳсулотининг ҳажми ҳам ўсди.

Энг муҳим буюмларнинг кўчи-лигини ишлаб чиқариш юзасидан 1963 йил планлари ошириб бажар-илди.

1963 йилда корхоналарда фан ва техника ютуқларини жорий қи-лиш давом эттирилди, муаммалар уқуналар, автоматик ва ярим ав-томатик линиялар ўрнатилди, те-хнология процесслари яхшиланди, саноат буюмларининг янги нуха-ларни ишлаб чиқаришга жорий қи-линди. Рационализаторлар ва их-тироичлар техникани тараққий эт-тириш ишда катта ёрдам бермоқ-далар.

Саноатда меҳнат унумдорлиги-ни ошириш юзасидан белгиланган тошпириқ ортиги билан бажарил-ди. Ўрта Осие иқтисодий райони-нинг саноати маҳсулотининг таннар-хини камайтириш юзасидан 1963 йилда белгиланган тошпириқни ҳам ошириб бажарди. Таннархини камайтириш йўли билан пландан ташқари 33 миллион сўмдан кўп-роқ маблағ тежалди.

Шу билан бирга, бир қанча са-ноат қорхоналари маҳсулот ишлаб чиқариш, меҳнат унумдорлигини ошириш, маҳсулотининг таннархини камайтириш ва жамғарма планини бажармади.

Ўрта Осие иқтисодий райони-нинг қишлоқ хўжалик меҳнаткаш-лари 1963 йилда қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини юксалтириш

соҳасида янги муваффақиятларга эришдилар.

Ўтган йили барча қишлоқ хў-жалик экинлари майдони 5,8 мил-лион гектарга етди ва 1962 йил-дагига нисбатан 132 миң гектар кўпайди. Бугдой, дуккакли дон экинлари ва пахта майдони анча кенгайди. Баъзи экинлар майдони бирмунча қисқартирилди.

Колхозчилар, совхоз ишчилари ва қишлоқ хўжалик мутахассисла-рининг юксак ушқоқлиги, фидо-корона меҳнати натижасида деҳ-қончилик маҳсулотларининг кўп-чилик турларини етиштириш анча ортиди.

Ўрта Осие пахтакорлари ўтган йили катта муваффақиятларга эришдилар. Улар об-ҳаво шароити-нинг ноқулай келиши орасида рўй берган қийинчиликларни ен-гиб, мўл ҳосил етиштирдилар ва пахтачиликнинг бутун тарихида биринчи марта давлатга 4 мил-лион 855 миң тонна, Қозғоғистон ССРнинг Чимкент областида ети-штирилган пахтави ҳисобга олганда эса жами 4 миллион 819 миң тонна пахта тошпиридилар.

Иқтисодий район бўйича 1964 йил 1 январга қадар тайёрланган пахта 1953 йилдагидан қарийб бир ярим баравар кўп ва 1962 йилда-гидан 911 миң тонна кўп бўлди.

Дастлабки маълумотларга қара-ганда, барча дон экинлари ялпи ҳосили 1953 йилдагига нисба-тан қарийб бир ярим баравар кўпай-ди.

КПСС Марказий Комитетининг сентябрь (1953 йил) Пленумидан кейин ўтган 10 йил ичида мол туёғи анча ортиди.

Қишлоқ хўжалик маҳсулотлари-нинг кўп турларини тайёрлаш давлат планлари ошириб бажарил-ди.

Ҳозирги вақтда колхоз ва сов-хозларнинг далаларида ҳамда фер-маларида бу йил қишлоқ хўжалик экинларидан мўл ҳосил етишти-риш ва жамоат чорвачилиги маҳ-сулдорлигини ошириш соҳасида қизгин иш олиб бориламоқда.

Ўрта Осие Статистика бошқар-масининг ахборотида кўра, Ўрта Осие темир йўли 1963 йилда бир неча юк қунадузда ўртача юк ортиш планини 102 процент бажарди. Автомобиль транспортда юк ва пассажирлар ташви плани ошириб бажарилди.

Ўрта Осие иқтисодий район бў-йича давлат планида қўзда тутил-ган капитал маблағларнинг умум-ий ҳажми 1962 йилдагига нисба-тан 19 процент, қурилиш-мон-таж ишлари ҳажми эса 14 про-цент орти. Иқтисодий райондаги барча республикаларда иш ҳажми кенгайди.

Ўрта Осие иқтисодий районида ишчи ва хизматчилар сони 1963 йилда 1962 йилдагига нисба-тан 2 процент кўпайди. Ишчи ва хизмат-чиларнинг реал даромадлари ав-валги йиллардагидек тўхтовсиз орта борди. Қишлоқ хўжалик маҳ-сулотлари етиштирилиш қўйати-риш ва 1963 йилда пахта тайв-лаш нархларининг оширилиши на-тижасида колхозларнинг пул ту-шумлари ва колхозчиларнинг да-ромадлари кўпайди.

Халқ меорифи, фан ва маданият соҳасида янги муваффақиятларга эришилди. Ўрта Осие Статистика бошқармасининг ахборотида айти-ладики, 1963 йилда умумий таъ-лим мактабларида, ўрта махсус ва олий ўқув юрталарида, шунингдек профессионал техника таълими билим юрталарида, тайёргарлик курслари ва малакани ошириш курсларида 4 миллионга яқин иш-чи, ёки иқтисодий районда яшов-чи аҳолининг қарийб учдан бир қисми ўқиди. Мактабгача тарбия ёшида бўлган болалар бу ҳисоба кирмайди. Театр ва кинотеатрлар, клуб ва кутубхоналарнинг иши яхшиланди.

Уй-жой қурилиши кенг миқёсда олиб борилди. 1963 йилнинг бир ўзиндагина шаҳарларда ва ишчи пос-селналарида давлат маблағлари ҳисобига, шунингдек меҳнаткаш-ларнинг жамғариб қўйган пуллари ҳисобига янги 3,4 миллион квад-рат метрдан ортиқ уй-жой қурил-ди. Бундан ташқари, қишлоқ жой-ларда колхозчилар ва қишлоқ ин-теллигентлари 36,5 миңга янги уй-жой қуриб олдилар.

Ўрта Осие иқтисодий райони-нинг меҳнаткашлари эришилган муваффақиятларини мустаҳкамлаб, етти йилликнинг олтинчи йили — 1964 йил планини муддатдан ил-гари бажариш учун социалистик мусобақани авж олдириб юборди-лар.

КАТТА РЕЖАЛАР



Минг тўққиз юз олтинчи ўнчици билимиз ул-кан зафарларга бой йил бўлди. Жонажон дийр-миз ҳали тарих кўрмаса буюк галабаларни қў-лага киритди. Ана шу галабаларни катта дарб деб фарз қилсақ, бизнинг хўжалигимиз эришган ютуқлар шу дарбага келиб қўйилган бир ирмоқ бўлди. Ҳа, ўтган йили коллектив хўжалигимиз деҳқонлари ва чорвадорлари коммунистик мў-лқчилик дастурҳонига ўзларининг муносиб ҳиссаларини қўйишга муваффақ бўлдилар.

КИМ ПЕН ХВА,
Ўрта Чирчиқ бошқармасидаги «Полярная звезда» колхозининг раиси, икки марта Социалистик Меҳнат Қаҳрамони

Пахтакорларимиз 1616 гектар ерда деҳқончи-ликни комплекс механизациялаштириш йўлида яна бир катта оғим ташланган йил бўлди. Куз мавсумида эрта тондан шом қоронғусиёча иш-дат билан ишлаган «сақоери кемазларимиз» бун-керидан хирмонча 1650 тонна пахта тўқилди. Бу соҳадаги тошпириқ 115 процент адо этилди. 27 та қудратли асрагани моҳирона бошқарган меҳнаткорларимиз ҳамманиче чин ҳурматиға сазовор бўлишди. Айниқса ҳар бири 120 миң килограмдан пахта теришга эришган меҳнат-қайдоқчилардан Малик Субанов, Ла Ги Сун каби ўртоқлар хўжалигимизнинг фахри бўлиб қолди.

Бизда 17 та пахтачилик бригадаси бор. Ўтган йили шундан 16 таси пахта тайёрлаш планини муддатдан илгари анча ортиги билан бажарди. Шундан қилиб, хўжалигимизда оқсоқ участкалар асосан қолмади. Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Николай Ли бошчилик қилётган бригада хўжа-лигимизга машааи ҳисобланмади. Бу бригада деҳқонлари ҳосилдорлиқни 34 центнерга еткази-ди. Холмат Боджиетов, Эркабой Мўминов син-гари тажрибали деҳқонлар бошчи бригадаларда кўтарилган хирмон ҳам бундан кам бўлмади.

Хўжалигимизни бошқа тармоқлари бўйича ҳам кескин ўсишга эришилди. Мана, шилқор-лик тармоғини олиб кўрайлик. Шилқор деҳқон-ларимиз халқнинг гуруҳча бўлган талабини на-зар-эйтиб олаб, ҳар йилгеча қараганда астой-дил меҳнат қилдилар. Улар мавсуд 338 гектар майдонини ҳар гектарида пландаси 33 центнер ўрчиға 40 центнердан шили ҳосили оламиз, деб аҳд қилган эдилар. Ҳақиқатда эса ҳосилдорлик 47 центнерга етказилди. Давлатга 300 тонна гуруч сотилиб, бу соҳадаги план анча ортиғи би-лан бажарилди. Шунингдек, бултур давлатга 88 тонна гўшт, 300 тонна сўт, 6,5 тонна жуч, 100 миң дона туҳум, 85 центнер пилла, 300 тонна дон, 25 тонна нўхат сотиб, берилган ҳамма пла-чларни ортиғи билан адо этди.



Чорвадорларимиз эса қишлоқни қўнғилдагидек ўтказишгапти. Чорва қишлови учун мустақкам ем-хашак базаси яратган эдик. 4 миң тонна силос бостирилади, 1500 тонна беда гарамланди, 1000 тонна хашаки лаваси, 1350 тонна дағал хашак, 300 тонна сомон жамғарилади. Мавсуд чорвачилик биналари сифатли ремонтдан чиқа-рилди. Ҳозир ем-хашак тежаб-тереаб ишлатила-пти. Ана шу пухта тайёргарликлар кўрилгани учун ҳам бирорта мол ноубут бўлмади, аксинча маҳсулдорлигини худди ёздагидек сақлаб қола-пти, бўрдоқча боқилаётганлари эса кун сайин семираяпти.

КПСС Марказий Комитетининг декабрь Пле-нуми қарорларидан руҳланган колхозимиз аъзо-лари шу кунларда баҳорга тайёргарлик ишла-рини кучайтириб юбордилар. Ҳар биригиз пар-тиямиз Марказий Комитетининг навбатдаги Пле-нумини меҳнатда янги зафарлар билан кутиб олиш иштиғи билан яшамоқдамиз.

Колхозчиларимиз етти йилликнинг олтинчи йилида катта режаларни белгилаган эканлар, уларнинг тўла амалга оширилишини ҳам албат-та таъминлайдилар. Ишончимиз комилки, 1964 йил ҳам колхозимиз тарихида ёрқин саҳифа очади.

Кўплагини шайланб кутиб оламиз! Оққорун ишлаб чиқ-ариш бошқармасидаги «Ўзбеки-стон ССР беш йиллик» совко-зи азамат пахтакорларининг бутуни широи ана шундай. Манъал совхоз ишчилари га нимат фурсатлардан ҳар кун унумли фойдаланиб, 1964 йил мўл «оқ олтин» ҳосили учун ҳозирдан пухта элмини хо-зирлашяпти. Ўтган йилгидек бу йил ҳам улкан марралар сари олганган яришкорлар техникани барвақт жанговар ҳолга келтираётдилар. Далл бошлариде қўйлаб компост жамғариб, турли суғориш шохобчаларини эрта тартибга кел-тирмоқдалар.

Суратда: совхознинг 3-бўли-ми бошқарувчиси З. Мақсумов (чапдан) мелiorатор В. Мироненко, гидротехник Н. Мама-жонов ўртоқлар компoстлаш сифатини кўздан кечирмоқда-лар.

В. Салов фотоси.

ЖУРНАЛИСТЛАР — ХИМИЯНИНГ ДУСТЛАРИ

Ўзбекистон Журналистлар сою-зининг 28 январда Тошкентда бў-либ ўтган иккинчи пленуми ул-кан химияни вужудга келтириш ва халқ хўжалигини кенг химия-лаштириш учун умумхалқ қура-лишда матбуот ходимларининг ро-лини бутун чоралар билан оши-риш ишлари остида ўтди. Пленум-да республика ва област газетла-ри редакциялари, радио ва теле-видение, Ўзбекистон телеграф агентлиги, нашриятларнинг ходим-лари, Тошкент давлат университет-и ва Тошкент олий партия макта-би журналистика бўлиmlарининг ўқувчилари қатнашдилар.

Ўзбекистон Компартияси Мар-казий Комитетининг секретари Н. В. Мартинов КПСС Марказий Комитети декабрь Пленумининг йиқилари ва республика журна-листарининг вазифалари ҳақида доклад қилди. Докладчи партия XXII съезди қарорларини ижти-лоб ишлаш амалга оширишнинг ёр-қин далили бўлган Пленум белги-лаб берган яратувчилик ишларни унумдор программаси ҳақида батафсил гапириб, республикадаги журналистлар коллективларининг фаолиятини ҳар томонлама анлаш қилиб берди. У айтдики, матбуот ходимларининг биринчи даражали

АЛМАШИНАДИГАН САҲИФАЛАР

«ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ» ГАЗЕТАСИ алмашиноб турадиган махсус саҳи-фаларининг навбатдаги сони чинди. Буғунги, чоршанба сонининг 3-бети инчи хил нухеда босилди.

Саноат ходимларига мўлжаллан-ган саҳифада: «Хўжалик ҳисоби — ютуқлар гарови» умумий сарлавҳаси остида берилган саҳифа материалла-рида 153-қурилиш трестининг брига-да раҳбари Р. Зиевнинг «Янгилик энгмонда», Чирчиқдаги 160-қурилиш трестининг хизматчиси Н. Тестеле-нинг «Тарбия востисе», Тошкент уёвсозлик комбинатининг директори С. Омировнинг «Прогрессия уеул

«Алмалисвинестрой» трести меҳнат ва иш ҳақи бўлимининг бошғи А. Маланиннинг «Мулоҳазаларини» ма-қолаларини ва бошқа материаллар-ни ўқийсиз.

Қишлоқ хўжалиги ходимларига мўлжалланган саҳифада: «Халқ ютуқ-лари деҳқончилигина қизиб қилди» умумий сарлавҳа остида берилган са-ҳифада пахтачилик соҳасида ишлаёт-ган олимлар билан суҳбат берилган. Олимлардан М. Мухаммадионов, С. Содинов, М. Умаров, Ш. Иброҳимов ўртоқлар пахтачилик иштиғининг ҳақида янги ўй ва мулоҳазалари би-лан қатнашганлар.

ЖУРНАЛИСТЛАР — ХИМИЯНИНГ ДУСТЛАРИ

вазифаси — Пленум қарорларини ҳар бир меҳнаткашнинг онига етказишдан, Ўзбекистонда химия индустриясининг янги корхонала-рини қуриб ва ишлаб турган кор-хоналарни реконструкция қилиш тошпириқларини муваффақиятли бажаришга, минерал ўғитлар ва бошқа химиявий маҳсулотлар иш-лаб чиқаришни қўйатириш учун барча резервлардан тўла фойдала-нишга, қишлоқ хўжалигида ва, аввало, пахтачиликда химия ютуқ-ларидан моҳирлик билан фойдала-нишга актив ёрдам берилдан ибор-атдир.

Редакцияларнинг ходимлари ўз-ларининг дастлабки ташаббуслари ҳақида гапириб бердилар, матбуот-да халқ хўжалигини химиялашти-риш проблемаларини ериштириш муҳим масалалари юзасидан ўз фикрларини ўртоқлашдилар.

«Қизил Ўзбекистон» газетаси-нинг журналистлари кўпгина аж-либ ишларни қилди. Редакция ул-кан химия корхоналарининг қури-лишини ўз назорати остига олди, химия қишлоқ хўжалик меҳнат-кашлари учун қандай катта имко-ниятларни очиб бераётганлигини ёрқин мисоллар орқали кўрсатиб бермоқда. Газета редактори М. Қо-риев ана шу ҳақда гапирди.

«Правда Востока» газета редак-цияси бўлимининг мудир Я. И. Нудельмац пленум қатнашчилари-нинг эътиборини журналистлар

нинг олимлар ва ишлаб чиқа-риш новаторлари билан ҳамкорли-гини мустаҳкамлаш зарурлиғига қаратди.

«Чирчиқхиммаш» заводда чи-қадиган кўп тиражди газета ре-дактори Ф. Л. Автономовнинг сўзини пленум қатнашчилари зўр мароқ билан тингладилар. У, за-вод кўп тиражди газетасининг хи-мия индустрияси аказларини му-ддатдан олдин бажариш учун му-собақани қандай қилиб авж олди-раётганлиги ҳақида гапириб бер-ди.

Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Радиошунтириш ва теле-видение давлат комитетининг ра-иси У. Е. Иброҳимов, Журналист-лар союзи Фарғона область бю-росининг раиси «Коммуна» газетаси-нинг редактори А. Мирзаев, Жур-налистлар союзи Самарқанд об-ласт бўлими бюросининг раиси Р. Акрамов, «Совет Қорақалпо-ғистони» газета редактори А. Мур-тазов, Ўзбекистон ССР Давлат нашриятининг бош редактори Т. Рустамов, «Бухоро ҳақиқати» га-зетаси редактори А. Эгамов, «Тош-кент ҳақиқати» газетаси редактори А. Исенолов» Ўзбекистон теле-



ЖУРНАЛИСТЛАР — ХИМИЯНИНГ ДУСТЛАРИ

граф агентлиги директори Қ. Узо-қов катта химияни вужудга кел-тиришда матбуотнинг иштироки ҳақида, химия билимларини ва халқ хўжалигини химиялаштириш соҳасидаги илгор тажрибаларини кенг пропаганда қилиш йўллари ҳа-қида гапирдилар. Нотинқил ўз суъ-лариде республика журналистла-ри ўз фаолиятларини узлуқсиз та-комиллаштириб боришлари, КПСС Марказий Комитети декабрь Пле-нумининг тошпириқларини тезроқ амалга ошириш учун яна ҳам ях-широқ ва зўр ғайрат билан иш-лашлари лозимлиғи ҳақида гапир-дилар. Шу муносабат билан жур-налистларнинг ўзлари химия би-лимларини сабот билан эгаллаш-лари, ўз маҳоратларини тинмай оширишлари муҳим эканлиғи ало-ҳида таъкидлаб ўтилди.

Пленумда Ўзбекистон Журна-листлар союзи правленесининг ра-иси, Ўзбекистон ССР Министр-лар Советининг матбуот бўйича давлат комитети раиси З. И. Есе-нбоев нуғ сўзлади. Пленум муҳо-кази қилинган масала юзасидан қарор қабул қилди. (ЎзТАГ).

Суратда: (чапдан) 1. «Чирчиқ-химмаш» заводда чиқадиган кўп тиражди газета редактори Ф. Л. Автономов пленум минбариде. 2. Пле-нумининг манглилар зал. М. Нуриддинов фотоси.





ФАН ЮТУҚЛАРИ ДЕҲҚОН-ЧИЛИККА ХИЗМАТ ҚИЛАДИ

ОЛИМЛАР ДАВРАСИДА

Партиямизнинг белгиланган ҳар бир тadbiri ҳамisha катта мақсад руҳи билан суғурилади. Мамлакатимизда улкан химияни барпо этишнинг улдувор режаларини белгилаб берган партиямиз Марказий Комитетининг декабрь Пленуми совет халқи ҳаётида муҳим воқеа бўлди. Мана, санокли кунлардан кейин жонажон партиямиз Марказий Комитетининг февраль Пленуми очилди. Бу катта йиғин қишлоқ хўжалигимиз истиқбол программасини белгилаб бериши турган гап.

Одатда катта йиғинларга катта режалар билан борилади. Шунинг учун ҳам Пленумнинг қақирлиши қишлоқ хўжалик меҳнатқашларининг ғайрат ва ташаббусини тағин ҳам кучайтириб юборди. Қишлоқ хўжалик маҳсулотлари этиш-

тиришни тез кўпайтириш учун фан ютуқларини ишлаб чиқаришга жорий этиш иштиғи билан яшаётган олимларнинг ҳам Пленумга таралдуди катта. Улар қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришининг энг муҳим масалалари бўйича янги режалар тузиб олишяпти.

Яқинда муҳбиримиз бир группа олимлар билан суҳбатда бўлди. Суҳбат давраида Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг академиги М. Муҳаммаджонов, академиянинг корреспондент аъзоси С. Содиқов, Тупроқшунослик институтининг директори М. Умаров, селекционер Ш. Иброҳимов ва бошқа олимлар бор эди. Куйида ана шу суҳбатни баён эта-

ҳам юришади. Негаки, ерни ҳайдап, ўғит солиш, суғориш, култивация ўтказиш, ернинг шўрини ювиш — буларнинг ҳаммаси тупроқ картасида очиқ-ойдин кўрсатиб берилади.

ЁМОН УРУҒДАН ЯХШИ ҲОСИЛ КУТМА

ШУНДАН кейин гап уруғчилик масаласига кўчи. Ҳа, бир толас — бир мисқол олтидан қиммат пахтаи шу чигитлардан униб-ўсади, етилади. Тоғ-тоғ пахта хирмонлари кўнжа бўй чўзганда ерга чигит қалалган дамлар беихтиёр эсга тушади. Уруғин танабб ақилдангина пахтакор бекда қувонади.

Олим Ш. Иброҳимов селекцияер эмасми, уруғчилик ҳақида қимматли гапларни айтиди. — Ҳали ерга чигит ташлангани йўқ-ку, мўл пахта ҳосили ҳақида, қолверса пахтаи машинада териш устида гап борапти, деб ажабланманг, — деди олим еи дафтарасини рақалар экан. — Пахтачилик шундай улғу касбики, унинг тўғрисида йил ўн икки ой ўйлаймиз. Ўйлаймиз-у, тагин ҳам кўпроқ тагин ҳам арзон пахта этиштириш йўллари кидирамиз. Ахир, инсон фикри, инсон ақли ҳар нарсага қодир!

Чигитдан бошланади пахтачиликнинг асосий иши. Шунинг учун бу масала оддий пахтакордан тортиб селекцияер олимларни ҳам қўлдан бери қанқитиб келади. Сара уруғда гап кўп. Боя бир учини чиқарган гапнинг айтиб қўйилад. Ҳосилнинг баракан чигитга ҳам бўлиди. Чин пахтакор экинга киришганда олдин атайин сара уруғ таллайди. Нега у мўлдан чигит эмайдир?

Асосий гап шунданки, ўртача ва йирик чигитлар майда уруғликларга қараганда мўл ҳосил беради. Қўралмасми, булар ўрғинлардан от билан туяча фарқ боради. Биз уруғликларини уларнинг солиштирма оғирлигини ва тўқ-туқлигига қараб баҳолаймиз. Чигитлар, биологик хусусиятлари билан ҳам фарқ қилади. Солиштирма оғирлиги сувдан енгил бўлган чигитлар экинса пахтакор пайд эфди.

Ғўза ҳосил шохларининг юқори қисмидаги кўсақларда одатда енгил чигитлар кўп бўлади. Остин шохлардаги кўсақларда эса оғир чигитлар жойланади.

Абсолют оғирлиги кўп бўлган чигитларнинг олдида туҳтадиган йўқ. Уруғликларни сортларга ажратибгина ўртача оғирликдаги чигитлар танлаб олинади. Улар бир текисда униб чиқиб билан бирга тез ўсиб етилади. Сортларга ажратилган уруғлар экинганда кейин 9 кун дегадда 95 процент униб чиқса, ўртача оғирликдаги чигитлардан унган кўчатлар 8 кундаёқ бўй чўзади.

Илмий кузатишларимиз чакки бўлмади. Биз ҳозир янги перспектив семага эгамиз. Бу сема ўртача оғирликдаги чигитларни тезда ажратиб беради. Бундай чигитлар селлалар ердамида аниқ миқдорда экилади. Шундай қилиб чигитлар бир текисда улдириб олинади. Кўчат гулларининг қалинлиги бут бўлади. Серлави ғўзалар бир текисда ҳосилга кирди. Ҳўза-ўғити бўлиб қийғос очилган пахталарни машина билан бемалол териш олаб беради. «Ўзбекистон ССР беш йиллик» совхози мисиршорлари ўтган йили ана шу усулда чигит экишди. Улар ҳозир селекцияерлардан жуда хурсанд.

Янгилик истиқболли бўлса, ишлаб чиқаришга тез жорий этилади. Бу йил кўнгина хўжаликлар ана шу илгор усулда чигит экинга аҳд қилишган.

ҚАРС ИККИ ҚЎЛДАН ЧИҚАДИ

ЎРТОҚ Иброҳимов тўғри айтди, — деди ўртоқ С. Содиқов. — Пахтакорларга тегишар, серҳосил ва пахталар кунини. Бунинг ҳаётининг ўзи тақозо этапти. Уруғини учун селекцияер олимлар кўп бош қотиришлари лозим. Албатта, бу соҳада ютуғимиз йўқ эмас. Бор. «АН-208», «АН-209», «АН-212» деган пахта навлари бирин-кетин тажрибада синиб кўрилади. Ҳарқалай натижалари ёмон эмас. Пахтакорларга манзур бўлалаяпти. Янги нав пахтакор «108-Ф»га қараганда 5—10 кун тез пилиши. Ҳосилдорлиги 15—20 процент кўп. Аммо, бу чегара эмас. Чунки, пахтакорлар биздан бундан ҳам яхшироқ пахта навларини кутишяпти. Биз ҳам қўлимиздан келган ердимишни аямаймиз.

Мен бу ерда бошқа бир нарса ҳақида тўхталмоқчи эдим. Олимлар билан пахтакорларнинг сирлари бир-бирларига маълум. Мансабидан битта: мўл-кўл ҳосил этиштириш. Шундай вана, кўн-кўла бериб ишлашимиз керак. Ахир, ҳар икки қўлдан чигит-кўл Янги нав пахтакорнинг ҳаётининг илғирлиги аҳамияти ҳам вазифа. Янги нав пахтакор дала шароитида тўла моласидагина уларнинг аҳамияти ортади. Лаборатория лаборатория, дала далади. Албатта, бу ишда илгор пахтакорлар бизга ўзларининг фойдаланиш масалаҳатларини бериб туришса чакки бўлмади.

Бирхил ғўзалар бор, қанча кўп ўғит берсанг ҳам кўсақларининг салмоғи бўлмайди. Нега? Сабоби, бу ўсимликлар ўғитлардан максимал фойдалана олмайди. Шундай пахта навларини яратимиз керакки, улар ҳам ўғитга ҳўра бўлсин, ҳам ҳосилнинг салмоғини орттирсин. Бу муҳим масалаларни ҳал этишда тажрибакор деҳқонлар билан бамаслаҳат иш тутсақ қўзланган мақсадга эришамиз. Назари билан амалиёт бир-бирига пайиванд бўлади.

Пахтаи барақат этиштириш учун ғўзанинг ўсиш ва ривожланиш даврида ҳаёт шароитига бўлган агробиологик талабларни ўргангиш мутлақо зарур. Бунинг учун қишлоқ хўжалигининг ҳамма ҳодимлари агрохимик, комплекс механизация, ирригация асосларини билдишлари шарт. Чунки, бу билимлар асосини эгаллаш минерал ўғитлар, захарли химикатлар, гербицидлар, дефолиант ва десикантлардан самарали фойдаланишга келг йўл очиб беради.

АТОҚЛИ олимлар бичиғи Толстойнинг қуйидадан бўлган маълум гап беради: «Инсоннинг бир Улар қўнғиларида туқанда йиланган, мушоҳида қўлдан олинган йўлда қилган йил-йиллари, тага тўқиб-сошишди, дилдин келди, кистриб, минчатворчилик биди-туйғуларини эдиб, ишар эканмиш, улғу рус дўзвичиси Лео Николаев» Акбар АЛИЕВ.

«ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ» 3-БЕТ, 29 ЯНВАР 1964 ЙИЛ.



С. СОДИҚОВ:— Ғўзаларнинг нотекис ўсиши пахта навининг ирсиятига ҳам, чигитнинг сифатига ҳам таъсир этади. Бу масала, айниқса қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариш практикиси учун муҳимдир. Юқорида айтилган ер текис бўлмаса, пайкал сифатли суғориладмайди деб. Тупроқнинг ўз намига униб чиққан чигитдан ҳосил бўлган ғўза вегетация даврининг охирига келиб 10—12 та ва бундан ҳам кўпроқ кўсақ тугади. Чигит суви берилгандан кейин униб чиққан ғўза тулларида эса кўсақ кам бўлади.

Бунинг фойдасидан зарари кўп бўлди. Ушанда ҳаммасидан ҳам ҳосилнинг кўп қисми кеч етиларди. Пахта йиғин терими кеч кузгача, ҳатто қишгача чўзилиб кетарди. Ешлиғида яхши озикланмаган ғўза мўл ҳосил берайди. Кузги шудгор олдиндан ўғит солинса, унинг анчагина қисми тупроқнинг чуқур қатламларига тушиб кетади. Айтинчи, унинг фойдаси борми? Аксинча, ҳосилнинг белига тенеди. Шу сабабли азотли ўғитларнинг асосий қисминини чигит экин олдиндан солган маъқул. Қолган қисмларини эса ғўза гуллаш бошлагунга қадар бир йўла солиш керак. Шунда ҳосилдорлик тектар бошига 3—4 центнердан ортади. Кўсақларнинг асосий қисми 15—20 октябрга келиб бир текис очилади.

Пахтакор шошилиб қолмайди. Манглай тери билан этиштирилган «оқ олтин» ўз вақтида териб олинади. Пахтачилик механизациялашади. Ҳосил барақат йиғитириб олинаса, келгуси йил мўл ҳосилга учун замин яратилади. Қўрқисми, бунда пахтакор ҳар томонлама ютади. Шунинг учун ҳам бу йил азотли ўғитларни ерга юқорида айтилган муддатларда солиш тавсия этиляпти.

— Гап ўғит масаласига кўчган экан, шу ҳақда бир-икки оғиз ўз мулоҳазамни айтмоқчи эдим, — суҳбатга аралашди олим С. Содиқов.



М. МУҲАММАДЖОНОВ:—Ернинг остки қатлами махсус плуглар ердамида 50—60—70 сантиметр қилиб юмшатишга маъқул. Шундай қилинганда ҳар томонлама ютади. Ерга солинадиган ўғитлар қатлам-қатлам бўлиб ўрнашади. Бунда, албатта, ернинг агрохимик, агрофизик ҳосяларида катта ўзгариш бўлади. Энг муҳими, тупроқнинг унумдорлиги ошади.

«ОҚ ОЛТИН»НИНГ ҲАЗИНАСИ ЕР

ОҚ ОЛТИНнинг ҳазинаси ер. Ота-бобларимиздан қолган гап бу! Ҳа, ернинг меҳри бор. Шу сабабдан миришкор деҳқон ернинг қадрига етади. Уни чарчатиб қўймайди. Доим семиртириш гамида бўлади.

«Емон ер йўқ. Ҳамма гап унинг боқувидан қолган. Ерга берсанг ундан икки ҳисса қилиб ҳосил оласан». Деҳқон таомили шу. Бебаҳо ер мавзуга сабаб бўлдию, суҳбат қилиб кетди.

— Деҳқончилик — катта тармоқ, — дея суҳбатни давом эттирди академик М. Муҳаммаджонов. — Деҳқончилик мисоли барака дарёси. Унинг тармоқлари эса дарё ирмоқлари. Деҳқончиликнинг ўзинга хос мундарижаси бор. Таъбир жойиз бўлса, ер ана шу мундарижанинг дебючаси.

Ерни деҳқон, эли ер боқади. Тажрибали деҳқон ҳосилни ҳам кўп олади, ерни ҳам тўйдиради. Бундай омилкор пахтакорлар кўп. Уларнинг бой тажрибалари йилдан-йилга оммалашиб бораляпти.

Қуруқ насиҳатдан кўра мана бундай қилиш керак деб кўрсатган маъқул. Ер одатда 28—30 сантиметр чуқурликда шудгор қилинади. Ер ҳар йили шу чуқурликда ҳайдалабера ҳосилга таъсир этмайди? Албатта, таъсир этади. Нега деганда, биринчидан, ғўза томилари яхши илдиш отмайди. Иккинчиси шуни, ўсимликнинг эрта етилишига, бинобарин юқори ҳосил этиштиришга тўсқинлик қилади.

Ернинг остки қатламини яхшилаб юмшатишда ҳикмат кўп. Ернинг остки қатлами махсус плуглар ердамида 50—60—70 сантиметр қилиб юмшатишга маъқул. Шундай қилинганда ҳар томонлама ютади. Ерга солинадиган ўғитлар қатлам-бақатлам бўлиб ўрнашади. Бунда, албатта, ернинг агрохимик, агрофизик ҳосилларида катта ўзгариш бўлади. Энг муҳими, тупроқнинг унумдорлиги ошади.

Бунга битта мисол келтирсак киёфой. Ер бу усул билан ишланганда ҳосилдорлик тектар бошига 3—8 центнерга ортади. Ҳайдалма қатлам тубидаги тупроқнинг таъсир кучи тўрт-беш йилгача етади.

Ғўзани озиклантириш масаласида ҳам қизиқарли ва фойдали фикрлар айтилди. — Партиямиз жуда тўғри айтди, — дея сўзизда давом этди олим. — Химия — мўл ҳосил гарови. Қадрдонимиз ўртоқ Н. С. Хрушчев: «Агар биз суғориладиган ерларга минерал ўғитлар берсанг, бу ерлардан жуда катта ҳосил оламиз» деди. Қисқаса, ҳосил — ўғитлардан унади.

Шу аснода бир нарса ёдига тушди. Яқинда йилларгача азотли ўғитлар асосан ғўзанинг ўсиш даврида бериларди. Ҳа, шундай бўларди.

қов. — Минерал ўғит экинга дармон, экинга қувват, ҳосилга барака. Ҳозирда ҳам, келгусида ҳам минерал ўғитлар қишлоқ хўжалигини муҳим ўрни эгаллайди. Энди маҳаллий ўғитларга келсак, уларнинг келажиги борми? Сизга айтсам, бу ўғитнинг экинга фойдаси кўп. Бу тажрибакорларимизнинг фикри, илм-фан хулосалари.

Айрим бошқарма раҳбарлари, «Давлат ми-



М. УМАРОВ:— Тупроқ структурасини билмасдан туриб деҳқончиликни бошқариб бўлмайди. Чунки, тупроқ структураси деҳқонларга агротехника тадбирларини қандай ўтказиш лозимлигини кўрсатиб беради. Шунинг учун айтаюқиманки, ҳар бир хўжалик ўз ери — тупроғининг кўзгуси ҳисобланган картага эга бўлисин. Шунда хўжаликнинг иши тагин ҳам юришади. Негаки, ерни ҳайдаш, ўғит солиш, суғориш, култивация ўтказиш, ернинг шўрини ювиш — буларнинг ҳаммаси тупроқ картасида очиқ-ойдин кўрсатиб берилади.

нерал ўғитларни кўп бераяпти. Шунинг учун маҳаллий ўғитлардан кам фойдалансанг ҳам бўлаверади» дейиляпти. Бундай нафийтади бўлган кишилар қаттиқ янгилашдилар. Бизга бу ўғитларнинг ҳар иккаласи ҳам керак.

Маҳаллий ўғитнинг аҳамияти тўғрисида битта мисол келтираман. Маҳаллий ўғитларни ўсимликларнинг озиги дейимиз. Бу таърифга, маҳаллий ўғит, шу билан бирга тупроқнинг физикавий хусусиятини яхшилайди деб кўниб қўйиш керак. Маҳаллий ўғит солинса тупроққа сув яхши синидади. Бинобарин, тупроққа кўп нам сақланади. Унинг яна бошқа афзал томони ҳам бор. Ғўза ва бошқа орғаник ўғитлар тупроқдаги микроорганизмлар билан кўншлиб, ўсимлик учун бой минерал озуқа моддалари ҳосил қилади. Ғўннинг минерал ўғит билан аралашмаси ерга солинса борми, уларнинг таъсирчанлиги бир яригичи ҳисса ортади.

ДАЛАЛАР КАФТДЕК ТЕКИС БЎЛСИН

ДАЛАЛАРНИНГ кафтдек бўлгани деҳқоннинг роҳати. Бу нима дегани, дейсизми? Ўртоқ Содиқов бизга савол назари билан қаради. Бўлмаса эшитинг. Ернинг текис бўлгани маъқул. Анс ҳолда тупроқ палаҳса-палаҳса бўлиб қолади. Экинган чигитларнинг бир қисми ер юзасида қолиб кетади. Демак, чигит нотекис ривожланади. Емон текисланган пайкалларини яхши суғориб бўлмайди.

Устига-устак балаandroқ жойларига сув чиқмайди. Паст жойларни эса сув босиб кетади. Қани ўзининг айтинг-чи, бундай карталардаги ғўзаларни сифатли култивация қилиб бўлмайди? Албатта, йўқ. Ғўзалар озуқа моддаларидан бир текис фойдалана олмайди. Кўрнинг туприбидини, ҳосилнинг сифати пасаяди. Ғўза тупрларининг нотекис ривожланиши кўп жихатдан тупроқ унумдорлигига боғлиқ экан. Ваҳоланки, ернинг ёмон ҳайдалishi, далаларнинг текис бўлмаслиги тупроқ унумдорлигига салбий таъсир кўрсатади. Бунга барҳам бериш учун далаларнинг нечоғлик теп-текис бўлишига эришиш керак.

— Бир нарсани айтиш ёдидан кўтарилибди, — деди олим. — Гап шунданки, ғўзаларнинг нотекис ўсиши пахта навининг ирсиятига ҳам, чигитнинг сифатига ҳам таъсир этади. Бу масала, айниқса қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариш учун муҳимдир. Юқорида айтилган, ер текис бўлмаса, пайкал сифатли суғориладмайди деб. Тупроқнинг ўз намига униб чиққан чигитдан ҳосил бўлган ғўза вегетация даврининг охирига келиб 10—12 та ва бундан ҳам кўпроқ кўсақ тугади. Чигит суви

Ш. ИБРОҲИМОВ:—Ҳали ерга чигит ташлангани йўқ-ку, мўл пахта ҳосили ҳақида, қолверса пахтаи машинада териш устида гап борапти, деб ажабланманг. Пахтачилик шундай улғу касбики, унинг тўғрисида йил ўн икки ой ўйлаймиз. Ўйлаймиз-у, тагин ҳам кўпроқ, тагин ҳам арзон пахта этиштириш йўллари кидирамиз. Ахир, инсон фикри, инсон ақли ҳар нарсага қодир!

Қишлоқ хўжалигини юксалтиришнинг ва мамлакатнинг қишлоқ хўжалик маҳсулотларига ўсиб бораётган эҳтиёжларини қондиришнинг асосий йўли—ҳар томонлама механизациялаштириш ва изчил ИНТЕНСИВЛАШТИРИШ; фан ва илгор тажриба асосида барча колхоз ва совхозларда деҳқончилик ва чорвачиликнинг юксак маданиятига эришиш, барча экинлар ҳосилдорлигини кескин суратда ошириш ҳамда меҳнат ва маблағларни энг кам сарфлаган ҳолда ҳар бир гектар ердан олинадиган маҳсулотни кўпайтиришдир.

берилгандан кейин эса униб чиққан ғўза тулларида кўсақ кам бўлади. Бу бир. Иккинчиси шуки, кўсақлар кеч етилади. Чигит суви берилганда тупроқ маълум даражада совийди. Оқибатда ердаги мавжуд фойдала микроорганизмларнинг таъсирчанлиги сусаяди. Шунинг учун ишни бошидан пахта қилиш керак. Яна қайта айтман, далаларнинг тептекис бўлгани — деҳқоннинг роҳати!

ДЕҲҚОН КОМПАСИ

САОДАТ Содиқович, гапларингизнинг ҳаммасига тўла қўшаламан, — деди ўртоқ М. Умаров гап бошлаб. — Ерни яхши парвариш қилган деҳқон албатта ютади дейимиз. Бу жуда тўғри фикр. Аммо, айрим колхоз ва совхозлар ўғитларни тупроқнинг хусусиятларини инобатга олмасдан солишяпти. Бизнингча, бу, хато. Ана шу масала ҳақида партиямиз Марказий Комитетининг декабрь Пленумида фойдала гаплар айтилди.

Тупроқнинг озуқа моддаси ва намига қараб ўғит солиш кераклигини тажрибакор деҳқонлар яхши билишади. Ўғитларнинг таъсирини билан ҳосилнинг ҳамми кескин ўзгаради. Ўғитда азот моддаси қанча кўп бўлса, шунча яхши. Азот моддасига бой ўғит ерга солинса тупроқнинг иссиндиғи ортади. Бу фактор, шубҳасиз чигитларнинг тез мудатларда униб чиқишини таъминлайди. Демак, пахта барақат очилади.

Тупроқ структурасини яхшилашда профессор К. Аҳмедов наф этган «Н-4» деган ўғит жуда кўл келади. Бу фойдали ўғит Янгиёулдаги «Коммунизм» колхозини далалардан тажрибадан ўтказилди. Натиканс чакки бўлмайди. Ўғит солинган майдонларда пахта ҳосилдорлиги тектар бошига 2,5—3 центнердан ортади.

Тупроқ структурасини билмасдан туриб деҳқончиликни бошқариб бўлмайди. Чунки, тупроқ структураси деҳқонларга агротехника тадбирларини қандай ўтказиш лозимлигини кўрсатиб беради.

Ўз ишига астойдил эътиқод қўйган деҳқонини даланинг ҳақиқий расоми деб улуғлаймиз. Ахир, далаларга жонли либос кийгизаётган азаматлар шу деҳқонлар эмасми! Дарҳақиқат, чин деҳқон дала манзарасини қалб кўзи билан кўради. Бунда тупроқ карталари унинг қўлида компас ролини ўйнайди. Шунинг учун айтаюқиманки, ҳарбир хўжалик ўз ери — тупроғининг кўзгуси бўлган деҳқон компасига эга бўлсин. Шунда хўжаликнинг иши тагин



Қишлоқ хўжалик САХИБДОСЛИГИ

